

Rinze Ijbema - Zondag 31.

[1] Waarom preekt de kerk eigenlijk? We doen het al vrij lang en we doen het elke zondag en we leiden er dominees voor op – maar waarom doen we dat eigenlijk allemaal? Als het goed is, vindt een dominee natuurlijk een antwoord op die vraag vanuit zijn opleiding. Daarom was ik een paar jaar geleden zo blij met een boekje van de professor die aan de Theologische Universiteit in Kampen preekkunde doceert. Professor De Ruyter schreef een boek, 'Horen naar de stem van God.' Toen ik het uithad, wist ik precies wat een preek was en waar je allemaal rekening mee moet houden. Maar ik had nog geen antwoord op mijn vraag: waarom preekt de kerk eigenlijk?

[2] Natuurlijk kun je op een rijtje zetten waar een preek goed voor is. Gelukkig is een preek vaak ergens goed voor. Je krijgt bemoediging. Je begrijpt iets meer van God. Een preek helpt je om je geloof in praktijk te brengen. Een preek helpt je om God te loven, of om te bidden. Een preek kan getuigen van geloof, en nog wel wat meer. Maar als je kijkt naar het effect van een preek, en als dit de effecten zijn die je wilt, sorry hoort, maar dan zijn er betere methoden dan een verhaal van een half uur. Een lied, een gebed, een getuigenis, een actie, ga maar door. **[3]** En daar heb je ook allemaal geen dominee voor nodig. Waarom preekt de kerk eigenlijk?

Nu kun je altijd achterom kijken: waarom zijn we het gaan doen? Kerken uit de Reformatie hebben de preek een grote plek in de kerk en in de kerkdienst gegeven. Waarom? Allereerst: omdat ze de mensen in de kerk graag weer kennis wilden laten maken met de hele Bijbel, het hele verhaal van God en mensen. Vervolgens: omdat het in die Bijbel zelf ook vaak gaat over het horen van het evangelie. Dat laatste klopt inderdaad. Paulus zegt: 'Door te luisteren komt men tot geloof, en wat men hoort is de verkondiging van Christus.' Maar ik denk niet dat de Bijbel daarmee een tegenstelling maakt tussen wat je te horen krijgt, en wat je van God kunt zien in de schepping of proeven aan het Avondmaal.

Daar komt bij dat het wel een beetje kort door de bocht is om 'de verkondiging van Christus' en andere zulke uitdrukkingen uit de Bijbel rechtstreeks om te zetten in een preek zoals we die vandaag kennen. Wat Paulus voor ogen had, was dat de hele wereld moest horen dat er een nieuwe keizer was: de Heer Jezus Christus, de God van Abraham, Izaäk en Jakob. Dat Hij aan het eind van de tijd, dat is nu, eindelijk gekomen was om deze totaal scheefgegroeide wereld recht te zetten.

Opnieuw: heb je daar een preek voor nodig? Of kan het ook, ik noem maar wat, met reclame op TV, of met door een gospelband, of gewoon, één op één, door jou zelf?

Oké, genoeg vragen. Waarom preek de kerk eigenlijk? Het leuke van een preek is dat je niet hoeft te doen alsof je in deze twintig minuten het grote en definitieve antwoord op alle vragen hebt. Dus geef ik alleen maar een voorzetje, dat als je kiest voor een preek, dat dit dan een paar dingen zijn die je er in moet stoppen. Een preek is een leesbril, een verrekijker en een spiegel. Je kunt ook zeggen: een preek gaat over geloof, hoop en liefde. **[3]** Laten we eens kijken.

[4] Een preek is een leesbril. Dit sluit natuurlijk aan bij die ontdekking van de Reformatie, om iedereen persoonlijk bekend te maken met de Bijbel. Voor een deel is dat project geslaagd. Iedereen kan overal altijd de Bijbel lezen: www.debijbel.nl. Eigenlijk kun je dus zeggen dat je wat dat betreft kunt stoppen met preken. Iedereen kan de Bijbel kennen. Maar volgens mij is er veel voor te zeggen om te blijven preken, waarbij preken gewoon een veredelde vorm van samen Bijbellezen is. Een preek is een leesbril. En de dominee is een soort beroepsbijbellezer.

Weet je, in de praktijk is het vrij makkelijk om de Bijbel te laten buikspreken. Altijd als je de Bijbel leest, altijd als je wat dan ook maar leest, gaat het door jezelf heen. Wie jij bent en wat jij weet en wat jij hebt meegemaakt: het heeft allemaal invloed op hoe jij de Bijbel leest en hoe jij de Bijbel doorgeeft. Maar wie kan dan zeggen wat de Bijbel bedoelt? Nu is het zo dat je van dit probleem (als het een probleem is) alleen last hebt bij Bijbellezen. Je hebt het ook bij wetten en ook bij boekhouden. Maar net zo als je rechters en advocaten vraagt de wet te lezen en accountants en belastingdeskundigen om de boeken te bekijken, zo kun je dominees vragen om de Bijbel te lezen. Let op: ik zeg daarmee niet dat preken een vorm van *Bijbelstudie* moet zijn. Ik zeg dat het een vorm van *Bijbellezen* moet zijn. Een rechter moet tot een uitspraak komen, een accountant tot een oordeel, en een dominee tot een preek: hier moet u het mee doen.

Overigens: daarbij heb je een dominee nodig, die goed scheel kan kijken. Door de woorden van de Bijbel heen, moet hij of zij kunnen zien hoe de werkelijkheid achter de woorden er uit heeft gezien. Verder moet je als dominee kunnen aanvoelen hoe de wereld vandaag in elkaar zit, en wat voor invloed dat heeft hoe mensen het evangelie horen. En dan moet je ook nog een beetje naar binnen kunnen kijken. Je moet bij voorbeeld niet de hele tijd over Gods toorn preken omdat jij chagrijnig bent of gekwetst; je moet (ook) over Gods toorn preken omdat God (ook) kwaad kan zijn.

Nu kan vast niemand al die dingen tegelijk honderd procent in de gaten houden. Maar je kunt dominees wel vragen op zo veel mogelijk van die dingen te letten, wanneer we samen bijbellezen.

En ik denk dat dit een onderdeel van preken is, dat toekomstbestendig is. Kijk, de Bijbel is breder beschikbaar dan ooit eerder in de geschiedenis. Maar ik weet niet zo zeker of dat betekent dat meer mensen meer thuis zijn in de Bijbel. En dan gaat het me niet om losse teksten, om namen en feiten die je uit je hoofd kent. Het gaat, en ik gebruik het beeld opnieuw, om het verhaal dat je vertelt als je jezelf beschrijft. Ik ben... Ik ben... iemand die een ton verdient? Ik ben... iemand die lijdt? Ik ben... het evenbeeld van mijn ouders? Ik ben het beeld van God. Van Wie? Van de Maker van hemel en aarde. Hij is mijn Vader, Hij is begonnen met het verhaal, waarin ik mijn plek in zou nemen. De Bijbel vertelt een verhaal. Dat verhaal vertelt wie jij bent. Dat verhaal van God en van jou vertelt een preek. Het staat er en het is echt waar. Geloof het maar.

[5] Ik noem een preek ook een verrekijker. Eigenlijk zocht ik naar een woord voor een apparaat dat je om de hoek laat kijken, een soort 90° periscoop – maar ik weet niet hoe zo'n apparaat heet. Kijk, als je een kast in elkaar wilt schroeven, dan kijk je in de handleiding van Ikea. Klaar. Als je iets van wiskunde wilt snappen, dan gebruik je een schoolboek. Wie weet snap je er wat van. Maar wat voor informatie geeft een preek? Een Ikea-handleiding voor het dagelijks leven? Vast ook wel. Een schoolboek over hoe God werkt? Ergens ook wel. Maar wat je volgens mij ook van een preek moet verwachten is dat een preek je antwoord geeft op vragen die je niet eens wist dat je ze had.

Natuurlijk, ik overdrijf. Maar dat moet je altijd doen, niet alleen in een preek, als je de aandacht wilt vasthouden. Hoezo: vragen waarvan je niet wist dat je ze had? Oké, kijk eens om je heen. Hoeveel mensen in Nederland geloven nog in God? Tien procent? Twintig? Kennelijk is het heel makkelijk je ogen te sluiten voor Gods aanwezigheid. Hé, en wie zegt dat je dan buiten de kerk moet kijken? Het is je eigen vraag: waarom laat God niet wat meer van zich zien? Nu kun je, net als de rest van Nederland, ophouden met je af te vragen waar God is. Als de vraag weg is, is God ook weg. òf je kunt een dominee vragen je te blijven herinneren aan wie God is, en dat Hij er wel toe doet. [En dit verhaal over Gods aanwezigheid, kun je ook houden over zonde. Sluit je ogen, en zonde verdwijnt. Of heb het lef je eraan te laten herinneren.] Opnieuw: een preek is niet de enige manier om je te herinneren aan je blinde vlekken. Maar het is wel een mogelijke manier, en een zinnige.

Waar een preek je dan aan blijft herinneren is: aan Jezus Christus. In Hem is God bij ons geweest, heel concreet, heel direct. Ook als iedereen denkt dat God vertrokken is, ook als Hij soms

uit jouw leven verdwijnt, de hoek om: in Jezus Christus is God bij ons geweest, heel concreet, heel direct. En nu nog gekker: in Hem heeft God het verhaal van jouw leven opnieuw geschreven. Hoezo dat? Omdat Hij dood was en weer leeft. Onze levensverhalen houden op bij de dood. Christus laat je zien wat zich in de dode hoek bevindt. Iemand, Hij, was sterker dan de dood. Geloof me, dat maakt alle dingen nieuw. Een preek is er om je daaraan te herinneren. Als verrekijker. Gods grote 'en toch.'

Is het je wel eens opgevallen dat die woorden, 'en toch,' de hele Bijbel door voorkomen? Dat is dan de afdeling 'bijbellezen' in deze preek: 'en toch' in de Bijbel. Sarah tegen Abraham, Genesis 21: 'Wie had Abraham durven voorspellen dat ik ooit een kind de borst zou geven? En toch heb ik hem op zijn oude dag nog een zoon gebaard!' Psalm 119: 'Met velen zijn mijn vervolgers en belagers, en toch wijk ik van uw richtlijnen niet af.' Jesaja 30: 'En toch wacht de HEER op het ogenblik dat hij jullie genadig kan zijn; toch zal hij zich oprichten om zich over jullie te ontfermen. Want de HEER is een God van recht. Gelukkig de mens die op hem wacht.' (Even tussen haakjes, nu we toch de leesbril op hebben: dit doet Paulus ook altijd, en de Heer Jezus zelf ook: als je een Bijbels punt wilt laten zien, citeer je de wet, de Psalmen en de profeten.) Overigens kan ik verder gaan met de evangeliën, Johannes 20: 'Jezus zei tegen hem: 'Omdat je me gezien hebt, geloof je. Gelukkig zijn zij die niet zien en toch geloven,' en de brieven, 1 Petrus 3: 'Overigens, wie zou u kwaad doen als u zich volledig inzet voor het goede? Maar zelfs als u zou lijden omwille van de gerechtigheid, dan bent u toch gelukkig te prijzen.' 'En toch:' en toch is er hoop.

Het evangelie van hoop is een aangevochten evangelie. Zet jezelf op de automatische piloot, en je komt heel ergens anders uit. Geen God en geen zonde, en ook geen verantwoordelijkheid. Gun het jezelf om om de hoek te kijken. Gun het jezelf om wat misschien nog ver weg lijkt dichtbij te halen. Eis van je dominee dat hij dat in zijn preken blijft doen, dat hij dwars tegen de wereld en soms je eigen hart in, hardop blijft zeggen: de Heer is opgestaan. Er is hoop.

[6] Leesbril – voor het geloof; verrekijker – voor de hoop; spiegel – voor de liefde. Oké, even een stapje terug. Deze preek over de preek sluit aan bij de Catechismus. In de Catechismus komt de preek ter sprake bij de sleutels van Gods Koninkrijk. Hoe gaat de poort van dat Rijk open en hoe gaat die dicht? In de Catechismus is de hoofdlijn: de hemel gaat open door preken over Christus – tenzij mensen dat afwijzen; dan gaat de deur dicht. En de hemel gaat dicht door de kerkelijke tucht – tenzij mensen zich bekeren; dan gaat de deur weer open. In m'n preek over de tucht heb ik vorige week juist onderstreept dat die hele tucht er in principe wel om gaat dat die deur open blijft. Afhouding is een noodrem, het begint altijd met een gesprek, en dan: met het gesprek tussen gelovigen onderling.

Goed, je kunt hem voelen aankomen: kan het niet zo zijn dat er juist in het preken van de kerk ook deuren dicht gaan? Ik ken geen ander instituut waarin zelfkritiek zo goed georganiseerd is. En ik denk dat het goed is. Juist iemand die Christus heeft leren kennen, iemand die weet waar je vandaan komt, iemand die weet hoe je op de automatische piloot zomaar afdwaalt van de weg van je Heer, juist wij willen in de spiegel kijken. Ben ik nog wie ik wil zijn? Of ben ik ingedut? Of ben ik hard geworden? Of sta ik zelf weer centraal in mij leven? Dus spreken we af met elkaar: wie daar ook op de preekstoel staat, laat die ons de spiegel voorhouden.

Let op: dit spreken we af met elkaar. Je vliegt een dominee niet van buiten in, een elite-gelovige om je aan te spiegelen. Iemand die preekt komt midden uit de gemeente, het is er één van ons. De spiegel waarin we kijken is niet de dominee zelf en zijn volmaakte leven. De spiegel is de volmaaktheid die Christus heeft laten zien. En Hij wil graag dat jij versmelt met dat beeld, maar dat geldt dan ook voor de preker zelf. Natuurlijk moet een voorganger ook een voorbeeld zijn. Maar dan een voorbeeld in het erkennen van eigen zwakheid en het belijden van eigen zonden. Iedereen die wel eens wat van Paulus heeft gelezen, weet wat ik bedoel. Juist als een voorganger er zo eerlijk in staat, voorkom je dat preken preken voor eigen parochie wordt: ik heb gelijk, ik kraak mijn tegenstanders af, ik bouw mijn eigen koninkrijk. En juist als een voorganger er zo eerlijk in staat, krijgen z'n woorden gezag, het gezag van iemand die naast je staat en de kracht van de duivel kent en samen met jou schuilt bij Christus.

Ik noem de spiegel die een preek je voorhoudt een spiegel van liefde, van Gods liefde. Daarmee vraag ik je om een volwassen geloof. Als je geloof nog of opnieuw in een kinderlijke fase zit, kun je je zomaar afsluiten voor wat een preek als spiegel je voorhoudt. 'Don't shoot the messenger.' Durf als kerk aan die ene uit je midden blijven vragen: hou ons de spiegel voor. Tegelijk wil ik graag dat je diep in je hart ervaart dat hoe dichterbij jij bij Christus komt, bij het beeld van mens-zijn dat Hij heeft doorgegeven, dat de liefde die jij ontvangt en de liefde die jij doorgeeft dan ook steeds groter wordt.

Goed, ik weet niet of ik zo bewezen heb dat preken absoluut nodig zijn. Ik vind wel dat voor deze functies, van bijbellezen, van hoop geven en van elkaar helpen vernieuwen, dat als je dan preekt, dat je dat mag verwachten. En dat dat wel is wat je nodig hebt. Het is wat ik nodig heb.

Amen.